

آینه

نایستقرار

علم اقتصاد و پاسخ‌های رئیس‌جمهور

● **محمد صدری:** از تابستان گذشته که معلوم شد رشد نقدینگی شتاب گرفته است، برای کسی تردیدی باقی نمانده بود که «جش آزری» در پیش است، دولت می‌توانست و باید سیاست اصلاح قیمت ارز را پیش می‌گرفت، اما با این تحلیل غلط که ذخایر ارزی تکافوی همه نیازها را می‌دهد، ترجیح داد به جای تردان به «شوک سیاسی احتمالی»، راه را برای «شوک ارزی قطعی» هموار بگذارد.... اصلاح قیمت‌ها کاری بود که دولت می‌توانست انجام دهد و زمینه قاچاق را از بین ببرد یا امکان آن را محدودتر کند که نکرد و ایجاد هماهنگی بین قوای حاکم و بستن دست متنفذین داخلی که از دوگانگی قیمت‌ها منتفع می‌شوند، کاری بود که هرگز در توان قوه مجریه نبوده است، اکنون هم نیست... اما مسئولیت همه آنچه در حوزه اقتصاد ایران رخ داده و می‌دهد متوجه این قوه نیست... همین مجلسی که دیروز، رئیس‌جمهور را درباره قیمت‌گذاری غیرواقعی ارز و رکود و بی‌کاری مؤاذه کرد، در دو سال گذشته، دولت را در چند زمینه مکلف به قیمت‌گذاری دستوری و دست‌کم در یک مورد راه درآمد‌های مالیاتی آن را مسدود کرد. در همین مجلس با افزایش قیمت خودرو، خدمات اینترنتی، بنزین، افزایش سن بازنشستگی و افزایش مالیات سیگار مخالفت و در مقابل، طرح دوفوریتی افزایش ۲۰درصدی حقوق کارکنان دولت تصویب شد.

آفتاب

مجلس پشت‌سرذوالنوری!

● **احمد شیرزاد:** روحانی با تلاش زیادی به مردم این پیام را داد که ما مشکل داریم، اما این مشکل در حد بحران نیست. انتظار می‌رود این پیام مهم توسط نخبگان سیاسی بهتر درک شود و به‌مرور جامعه به این اطمینان برسد که این دولت با همه تقصیراتی که متوجه اوست، بازهم بهترین سکان‌دار در شرایط موجود است و می‌توان به آن امیدوار بود... اگر مجلسی‌ها به‌راستی شیرمرد هستند نخست به تصمیمات اقتصادی خود رجوع کنند... مسیر کنونی در مجلس علیه دولت بسیار خطرناک است، نماینده‌ها نباید گمانشان بر این باشد که با تخریب و زمین‌زدن دولت می‌توانند محبوبیتی برای خود کسب کنند.

تاریخ

پاسخ‌های سفارشی

● رویه‌ای که روحانی در پیش گرفته است، مشخص می‌کند او نگاهی به دوران پساراست جمهوری دارد و این روزها می‌کوشد که آینده خود در سال‌های بعد از ۱۴۰۰ را خراب نکند و متأسفانه این مردم هستند که در این روزهای سخت هزینه اقدامات محافظه‌کارانه دولت روحانی را می‌دهند و این جزای اعتمادی که مردم به روحانی کردند، نبود.

آفتاب

محافظه‌کاری یا مصلحت‌اندیشی!

● **علی‌رضا صدیقی:** به نظر می‌رسد روحانی فراموش کرده است که حالا در معرض نقد‌ها و اظهارهایی جدی از سوی اردوگاه حامیان‌ش نیز قرار دارد. گویی رئیس دولت به خاطر ندارد که در سال ۹۲ و به‌خصوص در سال ۹۶ تا چه میزان از سید رای آرای خاموش و خاکستری بهره گرفته است. تجربه نشان داده است که این سید رای با هیچ جریان و گروه و جناح سیاسی عقد اخوت نبسته و هر زمان که احساس کند کاندیدای مورد حمایتش، از مسیر و چارچوب‌های پذیرفته‌شده در یک قرارداد نانوشته، عبور کرده است، به‌سادگی از کنار آن می‌گذرد... برخورد‌های دوگانه و محافظه‌کارانه و گردش‌های گاهویی‌گاه روحانی به راستی، بخشی قابل توجهی از نیروهای مؤثر اجتماعی را از او و دولتش جدا کرده است.

ایران

از آن مجلس تا این مجلس!

● اگر صد‌اوسیم‌ا شهامت به خرج دهد و فیلم سؤال مجلس پیشین و جواب رئیس‌جمهوری اصولگر، یعنی آقای احمدی‌نژاد، را در سال ۱۳۹۰ در کنار فیلم کامل پرسش‌ها و پاسخ از آقای روحانی پخش کند تا ملت ببیند چه تفاوت بزرگی میان دو فرد پاسخ‌گو با دو مجلس پرسسگر وجود دارد، خدمت بزرگی به جامعه ایران کرده است.

آفتاب

قانع نشدیم

● جلسه سؤال از رئیس‌جمهور در صحن علنی مجلس شورای اسلامی مانوری موفقیت‌آمیز برای نظام جمهوری اسلامی ایران بود؛ مانوری که اگرچه تمام انتظارات را برآورد نکرده، اما توانست نشان‌دهنده بلوغ در ارتباط بین قوا، به‌خصوص در شرایط فعلی کشور باشد.

politics@sharghdaily.ir

دیپلماسی

گزارش «شرق» از ۲ روز پایانی جلسه رسیدگی به شکایت ایران در لاهه

صدور رأی؛ یک ماه آینده

دکتر امیرساعد وکیل - حقوق‌دان و استاد دانشگاه

عکس‌ها: Reuters

روز چهارم: چالش بر سر برجام یا عهدنامه مودت

این دعوا درباره برجام است نه عهدنامه مودت، ضمن اینکه باز می‌گوییم ایران تلاش واقعی دیپلماتیک قبل از مراجعه به دیوان برای حل اختلاف صورت نداده است. خواسته ایران درباره اعمال مجدد تحریم‌هاست که همین نشان می‌دهد این دعوا در مورد برجام است و این حق حاکمیت انحصاری آمریکاست که درباره برجام تصمیم بگیرد و نسبت به صدور یا عدم صدور مجوزها در چارچوب اختیارات اوفاک عمل کند. ایران در واقع ناچار بوده چون در برجام جایی برای صلاحیت دیوان وجود ندارد به عهدنامه متوسل شود. مکانیسم خیلی خاص مندرج در برجام که با احتیاط و دقت تنظیم شده است، مخصوصاً طوری تنظیم شده که با تعهدات آمریکا در برابر ایران در چارچوب عهدنامه مودت مغایرتی پیدا نکند. موعد‌های کوتاه در برجام از این حکایت می‌کند که طرف‌های این توافق به دنبال ترتیبات حل‌وفصل اختلاف حقوقی که زمان‌بر است، نبوده‌اند. به همین دلیل، اعضا برجام را یک التزام سیاسی قلمداد کرده‌اند نه یک ترتیبات الزام‌آور حقوقی. در ارتباط با قصور ایران در تلاش‌های دیپلماتیک برای حل اختلاف قبل از رجوع به دیوان هم باید گفت که این فقط یک امر شکلی تشریفاتی نیست، بلکه یک امر موضوعی است. در قضیه گرجستان علیه روسیه، دیوان تصریح می‌کند که واژه‌ها باید معنا داشته باشند نه اینکه فقط صوری به کار روند. پس مذاکرات باید با موضوع جوهری اختلاف انجام می‌گرفته و وقتی به بن‌بست‌رسیدن آن محرز شد، به دیوان مراجعه صورت می‌گرفت، ولی ایران این چنین نکرده است.

در پایان، نماینده ایالات متحده نزد دیوان بین‌المللی دادگستری در این دعوا متن نهایی را از طرف دولت خود قرائت و تصریح کرد که این موضوع برای آمریکا خیلی جدی است. اساس درخواست ایران اجرای برجام است، ولی ایران طبق عهدنامه مودت حقی ندارد. باید اختلافات ابتدا از طرق دیپلماتیک حل شود که ایران تلاشی نکرده است. هیچ مبنایی با توجه به ماده ۲۰ عهدنامه مودت برای صلاحیت دیوان برای رسیدگی به این اختلاف وجود ندارد. در طول سال‌های گذشته، تهدیدهای ایران نسبت به امنیت ملی آمریکا خیلی روشن است. ایران هیچ صحبتی درباره توجیه فعالیت‌های ثبت‌زای خود در منطقه در طول جریان رسیدگی این دادگاه انجام نداد و به‌خوبی ایران آگاه است که بحث‌های زیادی قبل و بعد از برجام درباره مشارکت آمریکا در این توافق وجود داشته است. نگره تحریم‌های آن اتحادیه برای حفظ و چارچوب برجام می‌توان تفسیر کرد و این چه نهان و متناظر، آن چیزی است که ظاهراً بر زبان خانم موگرینی و آقای ظریف آمده است. بنابراین ترجمان نهان اظهارات رسمی خانم موگرینی مبنی بر اینکه «با این اقدام اتحادیه اروپا حمایت خود از مردم ایران و حمایت از توسعه پایدار و صلح‌آمیز آنها را نشان داده» و نیز گفته وزیر امور خارجه ما که «این بسته‌های است که به دو طرف کمک می‌کند با یکدیگر در ارتباط باشند»، این است که: «این بسته نشانه‌ای از تلاش اروپا برای حفظ برجام و مشوقی برای پایبندی ایران به آن است.» اتفاقاً به‌منای ضرب‌المثل «آفتاب آمد دلیل آفتاب» اظهارات اخیر سخنگوی وزارت امور خارجه و خاتمه برجام به لحاظ ملاحظاتی بشردوستانه آن را بررسی خواهد کرد. در نهایت لازم است بگوییم هیچ شباهتی بین این اختلاف و اختلاف مربوط به گروهان‌گیری کارکنان دیپلماتیک و کنسولی ایالات متحده وجود ندارد چون در آن قضیه، کارکنان آمریکایی ۴۴۴ روز تحت بازداشت قرار گرفتند و الان آمریک‌ا در جهت حفظ امنیت بین‌المللی دست به این اقدامات علیه ایران زده است. خاطرنشان می‌کنم معاون وزیر امور خارجه در اظهاراتی اعلام کرده است که قصد واقعی ایران پیروزی در این دعوا نیست و تصمیم دادگاه هم لازم‌الاجرا نخواهد بود و ایران فقط با طرح دعوا و مراجعه به دیوان خواسته است قضایت خود را نشان دهد، بنابراین با توجه به این ادله، درخواست رد درخواست ایران برای صدور دستور موقت را دارم.

در پایان، رئیس دادگاه با تشکر از نمایندگان دو کشور و همکاری‌ای که با دیوان داشتند، خواست نمایندگان دو طرف در دسترس باشند و دیوان هم در اسرع وقت، (طرف یک‌ماه آینده) نتیجه بررسی خود را در یک جلسه عمومی اعلام خواهد کرد.

جلسه چهارم و پایانی رسیدگی به درخواست دستور موقت ایران که به استماع ملاحظات طرف آمریکایی اختصاص داشت، با چهار دقیقه تأخیر آغاز شد. وکیل آمریکا به موضع ایران که مبنای حقوقی برای بررسی خسارات احتمالی به حقوق آمریکا در دستور موقت وجود ندارد، اعتراض کرد و این موضع ایران را هم رد کرد که سوءمدیریت داخلی در ایران را که وضعیت اقتصادی امروز برای ایران را به بار آورده، نباید در این قضیه مورد توجه قرار بگیرد، هم غیرموجه دانست. او تأکید کرد دستور موقت دیوان در این قضیه، به منزله اجبار ایالات متحده برای ادامه شرکت خود در برجام است. دعوی ایران مربوط به برجام است؛ اما لباس عهدنامه مودت به تن آن کرده تا دادگاه صلاحیت رسیدگی پیدا کند. در این چارچوب، شاهد بودیم که ایران از دید خودش به مسائل امنیت ملی آمریکا پرداخت.

دستور موقت، ویژگی استثنائی دارد و یکی از دلایل این ادعا این است که خواننده را از اعمال حقوق خود باز می‌دارد؛ بنابراین باید با توجه به این خصوصیت دستور موقت، دادگاه موضوع را بررسی کند. طبق ماده ۴۱ اساسنامه دیوان در هنگام بررسی برای صدور دستور موقت نمی‌تواند در خلا تصمیم‌گیری کند؛ بلکه باید حقوقی را که در مقابل دستور موقت صادره، خواننده از آن محروم می‌شود، در نظر بگیرد.

تحریم‌ها یا مشکلات داخلی

باورپذیری حقوق ادعایی متقاضی دستور موقت، تحولی است که از سال ۲۰۰۹ در رویه دیوان به‌عنوان یکی از شرایط دستور موقت اضافه شده است و ایران نتوانسته در این زمینه استدلال‌های قانع‌کننده‌ای ارائه دهد. هرچند وکلای ایران مدعی شدند که نباید سبب، پیامد و هزینه را برای اثبات جبران‌ناپذیربودن ضرر ثابت کنند؛ ولی خواهان باید ثابت کند با ادله کافی که اقدام خواننده موجب ورود زیان جبران‌ناپذیر شده است. این اختلاف اساساً ماهیت اقتصادی دارد؛ بنابراین باید سبب جبران‌ناپذیربودن ثابت شود. بعد از اشاره وکلای آمریکایی به سخنان رهبر ایران که تحریم‌ها اثری در مشکلات ندارد، رئیس‌جمهور ایران در خبری که رویترز منتشر کرده، به آثار تحریم‌های آمریکا بر مشکلات ایران اشاره کرده و این را حلی است که در جای دیگری در همین گزارش که وکلای ایران به آن اشاره نکردند، ایشان اظهار داشته که ناآرامی‌ها از اوایل ژانویه شروع شد، درحالی‌که آمریکا هشتم می اقدام به اعمال مجدد تحریم‌ها کرده است. در ضمن در متن فارسی صاحب‌ه رئیس‌جمهور ایران تصریح شده که مسئله اصلی مشکلات داخلی ایران است و ربطی به تحریم‌ها ندارد. باید اضافه کنم که در قضیه شرکت ملی نفت درباره دستور موقت در سال ۱۹۵۱ دیوان بحث ارزیابی خسارات اقتصادی را به این دلیل بررسی نکرد که دیگر شرایط دستور موقت را موجود ندانست. ایران مدعی است ماده ۲۰ عهدنامه هیچ ربطی به احراز صلاحیت علی‌الظاهر دیوان پیدا نمی‌کند و این خلاف نظر دیوان در دعوای بین پاکستان و هند است. باید در این زمینه به متن عهدنامه مودت و تاریخچه مذاکرات برای انعقاد آن هم توجه شود. دیوان فقط در دعوی نیکاراگوئه و دعوی سسکوهای نفتی فرصت پیدا کرده به موضوع استثنای شرط صلاحیت‌ها بپردازد و نه جای دیگر و ضمن اینکه آنجا هم دادگاه شرط استثنای صلاحیتی را بررسی دقیق کرده، این فرصت برای دیوان هست که در دعوای بعدی بیشتر این موضوع را باز کند.

برخلاف ادعای تیم دفاعی ایران، باید تأکید آمریکا از دیوان نمی‌خواهد که به طور عمیق وارد ماهیت دعوا شود؛ بلکه دیوان باید بررسی کند آیا با توجه به استثنای مندرج در ماده ۲۰ حقوق ادعایی ایران اصلاً موضوعیت دارد. ضمن اینکه موضوع تناسب هم در جای خود قابل بررسی است. ماده ۲۰ جزء سیاق عهدنامه مودت نیست، بلکه نص این عهدنامه است و اینکه ایران گفت آمریکا اعتراضی به حقوق نقض‌شده ایران طبق عهدنامه در این جلسه رسیدگی نکرد، امر بسیار گمراه‌کننده‌ای است؛ چون خود این ماده ۲۰ صریحاً موضوعیت این حقوق در مواد مختلف از منفی می‌کند؛ بنابراین حقوق ایران در برجام را نمی‌توان به عهدنامه مودت ربط داد و باورپذیر دانست.

ادامه دعوا برسر دستور موقت

در بخش دیگری، وکیل دیگر آمریکا استدلال کرد که ایران نمی‌تواند صلاحیت علی‌الظاهر دیوان را برای رسیدگی به درخواست دستور موقت ثابت کند چون

روز سوم: پاسخ ایران به ادعاهای آمریکا

برجام، تضمین اعتبار این قراردادها بوده است. وکیل بعدی ایران، آقای تونون، سپس پشت تریبون آمد و سخنان خود را با این موضوع آغاز کرد که وکلای آمریکا ادعا کردند که صدور دستور موقت در این دعوا به منزله آن است که دیوان پیشاپیش به استقبال صدور رأی ماهیتی برود و جلوتر، قضاوت در اصل ماهیت دعوا کند. آمریکا مدعی شده است که صدور دستور موقت برخلاف حق حاکمیت این کشور است. حالا نکته اینجاست که با اعمال تحریم‌های فراسرزمینی ایالات متحده، این کشور چگونه می‌تواند قائل به حق حاکمیت در مورد این تحریم‌ها برای خود شود. آمریکا مدعی شده است که دستور موقت نباید حق حاکمیت آمریکا را محدود کند.

نگرانی از وضعیت ۸۱ میلیون ایرانی

در پایان آقای دکتر محسن مجبی، نماینده جمهوری اسلامی ایران در این پرونده نزد دیوان بین‌المللی دادگستری، ملاحظات نهایی برای جمع‌بندی درخواست صدور دستور موقت ایران از دیوان را چنین مطرح کرد: ایران در دور اول دفاعیات خود ثابت کرد تحریم‌های آمریکا خلاف مواد بند اول ماده ۴، بند اول ماده ۷، بند اول ماده ۸، بند دوم ماده ۹ و بند اول ماده ۱۰ عهدنامه مودت است و اعمال این تحریم‌ها به تشدید اختلاف طرفین دامن می‌زند. ضمن اینکه این تحریم‌ها واجد آثار گسترده و سنگینی بر مردم و شرکت‌های ایرانی است که به‌ویژه ازبین‌رفتن اشتغال صدها و هزاران ایرانی و قطع درآمد حاصل از فروش نفت که منبع اصلی تأمین هزینه‌های مربوط به ارائه خدمات عمومی به مردم از سوی دولت است، از نتایج آن است. به‌علاوه که با افت شدید ریال، سرمایه‌های خارجی در حال تغییر جهت و خروج از کشور هستند. جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با فشار اقتصادی آمریکا از کشورهای دیگر از جمله اتحادیه اروپا کمک خواسته و سیاست ریاضت اقتصادی را هم در داخل به اجرا گذاشته است. به‌دلیل تحریم‌های آمریکا و تحریم‌هایی که در نوامبر اعمال خواهد شد، وقت برای ایران تمام شده است؛ چون عده زیادی از مردم ایران به‌دنبال این تحریم‌ها متحمل رنج‌های زیادی شده‌اند. اینها دلیل دولت من است که روش‌های دیپلماتیک را بدون کارایی می‌داند و چاره‌ای جز مراجعه به دیوان بین‌المللی دادگستری برای حفظ حقوق خود نداشته است. به گفته خود ایالات متحده، این تحریم‌ها شدیدترین در تاریخ است و ما خواهان توقف این تحریم‌ها تا تعیین تکلیف نهایی درباره ماهیت دعوا هستیم. ایران خواستار راهی‌ی موقتی از تحریم‌ها و بازگشت به شرایط قبل از ۲۰۱۸ است. ایران در حال همکاری با آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای و تحت شدیدترین مکانیسم نظارتی است که تاکنون آژانس نسبت به یک دولت اعمال کرده است و این در شرایطی است که آژانس تبعیض کامل ایران از تعهدات خود را تأیید کرده است. ادعای بی‌ربط آمریکا درباره حمایت دولت من از تروریسم بین‌المللی و فعالیت‌های ثبات‌زدا در منطقه را به‌طور جدی رد می‌کنم. این ادعاها بی‌منا و غیرمرتبط به اختلاف مطروحه است. فهرست بلندی از خطاهای ایالات متحده از سال ۱۹۷۹ علیه ایران وجود دارد که از جمله حمایت این کشور از عراق در جنگ تحمیلی‌شده به ایران است؛ بنابراین درخواست ایران از این دادگاه به قرار زیر است: آمریکا کلیه تدابیر محدودکننده از جمله تحریم‌های هشتم می ۲۰۱۸ را تعلیق کند و تحریم جدیدی علیه ایران وضع نکند. آمریکا اجرای کامل مجوزهای صادره در قراردادهای فروش هواپیما و قطعات آنها را تضمین کند، به ایران و اتباع آمریکایی و غیر آمریکایی تضمین دهد که از قرار صادرشده دیوان تبعیت خواهند کرد و همچنین از هر اقدامی که به مخدوش‌شدن روابط ایران و آمریکا در چارچوب عهدنامه مودت کمک خواهد کرد، دوری کند. آقای رئیس و قضات محترم، اجازه دهید کاغذ را کنار بگذارم و به این نکته اشاره کنم که مسئله در اینجا موضوعی کم‌اهمیت‌تر از مسئله توقیف کارکنان دیپلماتیک و کنسولی ایالات متحده در تهران نیست. اگر آن وقت نسبت به ۵۲ نفر از کارکنان آمریکایی در تهران نگرانی بود، اکنون درباره ۸۱ میلیون نفر ایرانی صحبت می‌کنیم.

در پایان رئیس دیوان اظهار کرد که به ملاحظات پایانی نماینده ایران توجه خواهد شد و ختم جلسه را اعلام کرد.